

ai dinainte decât temeliiile Davilonului ^[1] a să zidi și Semiramis într-însul raiul spândzurat ^[2] (cel ce din șapte ale lumii minuni unul ieste) a sădi și Eofrathul ^[3] între ale Usiîi ape vestitul prin ulețe-i a-i porni, între crierii Leului ^[4] și tâmplele Vulturului ^[5] vivor de chitele și holbură de socotele ca aceasta să scorni. Leul dară de pre pământ (carile mai tare și mai vrăjmașă decât toate jigăniile câte pre fața pământului să află a fi, tuturor știut ieste) și Vulturul din văzduh (carile precum tuturor zburătoarelor împărat

ieste, cine-și poate prepune?) în sine și cu sine socotindu-să și pre amănuntul în samă luându-să, după a firii sale simțire așe să cunoscură, precum mai tari, mai iuți și mai putincioasă dihanie decât dâșii alta a fi să nu poată.

Însă singuri cu a sa numai știință și simțire neîndestulându-să, cu a tuturor a altor ale lumii jigăniî și pasiri a lor socoteală să adeverească și să întărească vrură, ca precum într-acesta chip să fie cătră toate dovedind și din gura tuturor mărturisire luând și împărăția ce-și alesese și socoteala ce în gânduri își pusese în veci nemutată și neschimbată să rămâie.

Aședară, Leul — jiganiile ^[6] în patru picioare clătitoare, iară Vulturul — pre cele prin aier cu pene și cu aripi zburătoare ca la un sfat îndată le chemară și în clipală le adunară.

Deci denaintea Leului mai aproape acelea jiganiî sta, carele sau în colți, sau în unghi, sau într-alta a trupului parte arme de moarte purtătoare poartă, precum ieste Pardosul ^[7], Ursul ^[8], Lupul ^[9], Sulpea ^[10], Ciacalul ^[11], Mâța Sălbatecă ^[12] și altele ca acestea, carele de vârsarea singelui nevinovat să bucură și viața hîreșă în moartea streină le stăruiește. Jară înaintea Vulturului mai aproape sta pasirile ^[13], carele sau în clonț, sau în unghi lance otrăvite, aducătoare de rane netămăduite au, precum ieste Brehnacea ^[14], Soimul ^[15], Uleul ^[16], Cucunozul ^[17], Coruiul ^[18], Șârățul ^[19], Bălăbanul ^[20], Blendăul ^[21] și altele asemenea acestora, carele într-o dzi singe de nu vor chvârcl sa și moartea nevinovatului de nu vor gusta, a doa dzi perirea sa fără greș o știu. Acestea într-acesta chip fietecarea în partea împăratului său și la ceata monarhiî ^[22] sale locul cel mai de frunte și stepăna cea mai denainte ținea. Așe dară era orânduiala dintâi.

Jară orânduiala a doa la Leu o ținea câiniî, ^[23] ogarii, ^[24] coteii, ^[25] mâțele de casă, Bursucul, ^[26] Nevăstuica, ^[27] Guziul, ^[28] Soarecele, ^[29] și alte chipuri asemenea acestora, carele pre cât sint vânătoare, pre atâta să pot și vâna, și pre cât iele pre altele în primejdîia morții pot duce, pre atâta și nu mai puțin

de la alții lor li să poată aduce. ^[30] Jară de la Vultur, a doa tagmă, cuprindea Corbul, ^[31] Cioara, Pelicanul, Coțofana, Puhacea, Cucuvaia, Caia și altele lor asemenea, carele mai mult de prada gata cu truda altora agonisită, fie macară și împuțită, decât de proaspătă, cu a lor ostenință gătită, să bucură. ^[32]

Jară a triia tagmă și cele mai de gios prapuri (câci acestea în scaune a ședea nu să învrednicesc) le ținea jiganiile și pasirile, carile în sine vreo putere nu au, nici duh vitejesc sau inimos poartă, ce pururea supuse ^[33] și totdeauna în cumpăna morții dramul vieții li să spândzură (că sufletul supus de țenchiul negrijei departe stă), precum iese Boul, ^[34] Oaia, Calul, Capra, Râmătoriul, Depurile, Cerbul, Căprioara, ^[35] Lebăda, ^[36] Dropiia, Gânsca, Rața, Curca, Porumbul, Găina, Turturea și alalte, cineși după neamul și chipul său.

Ce pre acestea nu pentru altă ceva le-au adunat, ce numai pentru ca nu cumva vreuna să dzică că de acea adunare știre n-au avut, nici în ceva pricină să poată pune, ca cum la acea adunare neaflându-să, sfatul cel de pre urmă ce s-ar fi ales n-au înțeles.

Așe cât toate firile de duh purtătoare, carile întru monarhia acestor doaa stihii să află, precum vrana macar de față n-au fost, să nu să numască, nici din hiografu de obște numele să le lipsască.

Adunarea dară a cestor doaa monarhii și orânduiala a cestor doaa soboare într-acesta chip după ce să orându și să tocni, dintr-îmbe părțile cuvânt mare și poruncă tare să făcu, ca olăcari cu cărți în toate părțile și alergători în toate olaturile să să trimată, ca prin toate țările și orașurile crainicii strigând, de această mare a marelor monarhii adunare, tuturor în știre să dea, și cu de-adinsul iscotind, să poată cunoaște de iese lipsind vreun chip din vreun feliu din duhurile purtătoare și de nu să află ^[37] cu toții la această a tuturor adunare și de obște împreunare. Așijderea îngrozături și înfricoșeturi să să dzică poruncia unuia ca aceluia, carile la acel sobor a să obști ar tăgădui sau alt feliu de pricină spre apărare ar scorni și celuia ce cât de puțin în ceva împotrivire ar arăta, plata cu pedeapsa morții și cu prada casii i să punea.

Aședară, cu cuvântul deodată și porunca li să plinia și precum s-ar dzice cuvântul, deodată cu gândul pretiutinderile și pre la toți sosia (că vestea aspră tare pătrunde urechile și inima înspăimântată îndată simte sunetul) de vreme ce de alergăturile iuților olăcari și de tropotele picioarelor a neobosiților alergători toată pulberea de pre toată calea, în ceriu să rădica. Toate vâile adânci de tari strigări tare să răzsună, toate a munților înalte vâruri de iuți chiote și groase huiete în clipă să covârșia și toți câmpii pustii și necălcați de groznice strigări și de fricoase lăudări să împlea.

Nu era dară, nici să putea afla ureche în văzdub și pre pământ carea, de strașnic sunetul veștii și de groznic cuvântul poruncii acestuia, să nu să

Partea 3

sfredelească; nu era, nici să afla într-aceste doaa stihii dihanie, carea de vârtutea și puterea învățaturii aceștiia cu mare frică, cu neîncetat tremur și cu nespūsă groază să nu să clătească (cã cu cât vestea oțărâtã mai de nãprasnã vine, cu atãta mai mare tulburare și grijã scornește). De care lucru într-alt chip a fi nu putu, fãrã numai cu toatele deodatã, cu cuvântul, porunca cu fapta plinirã și la locul înșãmnat și sorocul pus să gãsirã.

Uședarã, a marilor acestora împãrați poruncã tot deodatã și dându-sã și plinindu-sã, toate jiganiile uscatului și pasirile vãzduhului în pripã să adunarã și fietecarea, dupã chipul și neamul sãu, la ceata monarhiu sale să alcãtuirã. La care adunare cineși în partea împãratului și oblãduitoriului sãu dându-sã, și una de alta deosãbindu-sã, lucru ca acesta a fi să tâmplã (cã mai totdeauna obiciuit lucru ieste, la adunãri mari ca acestea, oarecare amestecãturi și împoncișituri a să face, și de multe ori pentru mici și în samã nebãgate pricini, cu cât ieste mai mare adunarea, cu atãta mai mare se face și împãrechiere).

Deci, precum s-au pomenit, fietecarea cu ceata sa, în partea monarhului să alegea, și una dupã alaltã la orânduiala sa să alcãtuia. Dar mai pre urmã decãt toate, Liliacul ^[38]urma, carile cu aripile ce zburã și cu slobodzeniia prin aier ce îmbla, spre ceata zburãtoarelor, adecã supt stãpânirea Vulturului a fi îl arãta, iarã amintrileã într-însul alalte hiriuu socotindu-sã, în neamul jiganiilor, supt domnia Leului îl da. Care lucru pricina cercetãrii, apoi și gãncevii între doaa monarhiu fu: fietecarea socotind cã chip ca acela șie supus a fi s-ar cuvini și de nu s-ar și cuvini, să i să cuvie a silii, i s-ar cuvini (cãci lãcomiia slãvii nu bunãtatea sau folosul lucrului privește, în carile să slãvește, ce numai pre altul mai gios decãt sine a pune socotește, fie macarã și fãrã de folos; încã de multe ori și pagubã de i s-ar aduce, sau necunoscând și nevrând, sau vrând și cunoscând, priimește).

Pentru care lucru, într-îmbe pãrțile felii de fel de voroave scornindu-sã, cu multe chipuri de cuvinte grețoase urechile amânduror împãraților împlea. Cãci fietecãrile cu inima spre partea împãratului sãu trãgând și cu sufletul spre adaogerea monarhiu sale stãruind, lor biruința socotiia și precum așe să fie cu cale, adeveriia. Darã amintrileã de s-ar cumva tâmplã, dzicea cã scãderea cinstii (care lucru mai vãrtos decãt alalte inimile stãpânitorilor împunge) și micșurarea slãvii numelui monarhiu sale a fi și a să face aievea striga (O, oarba jiganiilor postã, lucrul din potrivã nesocotind, cã mintea și socoteala slãvii la aceasta să sprijeneste, cã ea cearcã pre cela ce nu o cunoaște, vorovește cu cela ce nu o aude, cu acela are a face carile nu au vãdzut-o, dupã acela merge carile de dãnșã fugã, pre acela cinsteste carile puțin în samã o bagã, pre acela ce nu o posteste îl posteste, celuia ce nu o va înainte îi iese, și celui necunoscut pre samã să dã. Darã hiriuia slãvii cea mai cu de-adins ieste ca să pãrãșascã pre cel ce o cinsteste, și cu acela să rãmãie carile o necinsteste).

Amândoi, dară; împărații nu puțin fură clătiți de împotriva cuvinte ca acestea și fietecările în valurile chiteleur ni în sus, ni în gios sălta (că inima neședzată, ales pentru lăcomia cinstii, în mai mari valuri înoată, decât corabia în ocean), de vreme ce pre o parte socotia că de vor scoate întrebarea aceasta la ivală, oricarile pofta inimii sale ar izbândi, nu puțină întristare și a voii frângere celui alt a aduce s-ar socoti. Dară pre altă parte, pofta lăcomiului și jelea mărimei numelui și a lățimei împărații chie ca cu o nepotolită și nestânsă de foc pară îi pârjoliia (că focul poștei nu mai gios în stepăna arsurii iese decât metalul înfocat) și întralt chip stâmpărarea aceii înfocări și potolirea aceii arsurii a fi sau a să face nu socotia, fără numai ce va și ce poruncește, aceia să să facă. Ce această sentință, precum amândoi în inimă o avea, așe unuia către altul, precum cererea nu i să va trece, adevărul era (căci iute iese adușmăcarea adevărului unde a sufletului pătimire într-altul de pre a sa o măsură cineva). Și așe, acești doi împărați într-un nepovestit chip cu duhurile în sine tare să lupta, și precum unul nu biruia, așe altul nu să biruia; ce numai ca cum preste puterea simțirilor ar fi, între sine o luptă nesimțită simția, și precum spre biruință ceva nu nedeșuia, așe precum nu să va birui nedeșuia. Puterea a cunoștinții sfârșitului într-amândoi lipsia, și cineși după pofta sa în ceva a să îndestuli sau a să odihni neputând, cu sufletele numai, când biruia, când să biruia (că precum îndreptariul nu mai mult pre lucrul strâmb de strâmb dovedește decât pre sine de drept). Așe și ei, unul de pre măsura altuia, cât și ce ar putea, să măsura și să pricepea. Într-acesta chip ei singuri și adevărându-și din toată socoteala carea înainte își puneau, departe de la țenchiu-i să abătea.

Câtăva vreme dară războiu ca acesta, ca cum duhnicesc s-ar putea dzice, între acești doi monarhi vrăjmași să bâtea, și unul a altuia pofta nesimțitoare tare pătrundea, atâta cât prin neștiință, a amânduror știința să împreuna și până mai pre urmă a amânduror sentința și alegerea sfatului la un săvârșit să împoșia și să lipia (că sufletele înțelepte macar și asupra vrăjmășii socotelii drepte să pleacă). Adică fietecările lucrul acesta într-acela chip să să caute și să să aleagă socotia, în carile nici cinstei în ceva betejire, nici spre a necinstii obrăznicire să să dea, ce ca cum încă la urechile lor scrâșnetul strâncenoaselor acestora voroave încă n-ar fi agiuns și ca cum ideea [sic] acestui primeșduios sfat în mintea lor încă nu s-ar fi cuprins (că de multe ori a lucrurilor propuse acoperire vârtoase leacuri aduce ranelor, carile la ivală de s-ar scoate, așeși de tot s-ar face netămăduite). Așiderea (mai cu iușor iese a să suferi obrinteala rani la aier scoasă decât patima sufletului către împotrivnicul său arătată). Și așe, fietecările pre sfetnicii săi deosăbi chemând, într-acesta chip le porunciră, dzicând (pentru lucrurile mici mari gâlceve a scorni, a înțelepților lucru nu iese, macară că aceasta și la cei înțelepți de multe ori s-au vâdzut). Deci socotim, precât în putință va fi, sau noi de la dânsule, sau pre dânsule de la noi să le abatem (că pre câtă vrednicie iese cineva în vrajbă a nu intra, pre

Partea 3

atâta ieste, și nu mai multă din vrajă a ieși). De care lucru dzicem, în descâlcitura gălcevii aceștiia, puterea monarhii noastre lângă noi să oprim și pre dimocrația voastră epitrop monarhii noastre să punem.

Carea lucrul acesta să-l scuture, să-l iscodească și ce ar fi dintr-îmbe părțile mai cu cale și mai cu cuvântă, aceia să aleagă și să isprăvască, așe ca până înaintea feții noastre a nu ieși, din toate nodurile să să dezlege, ca oricând ar vini, ori într-a cui parte cea mică jigăniută ar trece, ca cum din veci și din bătrâni așe ar fi fost obiciuit, iară nu ceva nou și de curând s-au scornit (căci amintrilea pricina clătirii dându-să, odihna și liniștea fără tulburare și strânciunare a fi nu poate).

Lăudară sfetnicii sfatul împăraților lor și cu mare minune mintea și înțelepciunea lor cu nespuse măriri în ceriu rădicară, pentru căci în chivernisala lucrurilor publicăi sale nu atâta ceea ce pot, pre cât ceea ce nu pot ocolesc, și nici cu putința își slobod mândriia, nici cu neputința își ațită mâniia (că neputința aduce mâniia, și mâniia așteaptă izbânda); ce precum cu putința spre umilință și blândețe, așe cu neputința spre a gălcevii potolire s-au slujit (căci la cei mai puțin domoliți neputința prinde obrazul putinții și de lucrurile de neputut să apucă) (iară împotrivă, cei ce la poarta vredniciișic slujesc, adese s-au vădzut că mai cu fericire le isprăvește neputința cu părăsirea decât putința cu prepus, cu începerea. Căci neputința neîncepând, de nu-și folosește, încailea nu-și strică. Iară putința în mândriia sa amăgindu-să, lucruri peste putința sa începe și la săvârșit a le duce nu poate, carea fără greș în loc de folos pagubă îi aduce). Aședară, senatorii, după ce cu nesăvârșite (precum s-au dzis) și vecinice laude cîneși pre împăratul său binecuvântară, cu toții la locul și la scaunele sale să întoarsără.

După aceia, unii cătră alții vesti pentru adunarea de obște a dimocrației a trimete începură. Pentru ca cel tăcut între inimile împăraților făcut sfat înaintea tuturor să-l puie și fără betejierea și julirea cinstii, a slăvii numelui împăraților lor la ivală să-l scoată, în care descoperire sentenția sfatului monarhilor săi să să aședze și să să adeveredze. Însă acesta lucru asemenea să făcu celora căroro de mare căldura văzduhului denafară, cea în trupul său născută din fire căldură, tare spre clătire li să pornește și setea vartos li să pricineste. Căriia leacul o umedzală limpidă și rece fiind, ca aceia lipsind, alta împotrivică, adecă limpede umedzală, dară călduroasă de față aflându-să (precum ieste dubul vinului sau alta acestuia asemenea) și de limpegiune numai și umedzală amăgindu-să (puțin pentru hirișia răcelii și a căldurii grijă purtând), pentru ca setea să-și stâmpere mai pre larg decât s-ar cădea o înghite, ce aceasta mai pre urmă în vasele priimitoare mărghând și după a sa fire cu cea din naștere a trupului căldură împreunându-să (căci amândoa surori a unui părinte, a soarelui sint), scăpărăturile scânteilor dintâi puțin clătite încă mai iute clătindu-le și pornindu-le (ca cum ieste osiia neunsă în butea roții uscate), din scântei scăpărătoare

pară ardzătoare să face. Din carea mai mare pârjol de sete să ijdărește și în materiia mai denainte gătată cu iuțimea pătrundzind, mai mult setea să spudzește și să lătește (căci după socoteala unor filosofi, toată materiia focului iuțime și forma-i iute clătire ieste), căriia ceva împiedecare nepuindu-să, fără nici un prepus toată umedzala din fire ar usca și după cea de săvârșit uscăciune cea de pierire putregiune cu bună samă ar urma.

Într-acesta chip fu și învățătura împăraților, intrând în urechile supușilor. Căci ce mai denainte cu lumina stidirii fețelor împăraților într-inemile gloatei întunecat (căci lumina mare pre cea mică întunecă) și nearătat era, acmu cu lipsa ei, toate fără nici o siială și stidire la iwală ieșii (că precum lumina soarelui să are cătră alalte stele, așe chipul împăratului cătră senatori și alaltii supuși ieste. Și precum în prezenția lui toate să fac nevădzute, iară în lipsa lui cea cât de mică și de departe lumineadză și scânteiază, așe înaintea feții împăratului toate chipurile supușilor să micșoreadză și toată gura slobodă să înfrâneadză. Dară în dosul lui și cel mai mic în palatul lui, precum schiptrul împăratului în mâna sa poartă să arată). Că după ce trâmbița pozvoleniîi dimocratii în audzul tuturor cântă, dintr-îmbe părțile fietecare dihanie glas de sfat și bolbăitură de învățatură începu a da. Și așe, câți mai denainte era ascultători, atâtea atunci să făcură învățători, dintr-a căroră cuvinte și sfaturi altă ceva nu să înțelegea, fără numai chiote netocmite și huiete neaudzite că precum nenumărate picăturile ploii din nuori cu repegune pre pământ cădzind un huiet oarecare dau, iară vreun glas tocmit nicicum, și precum a unui organ de muzică toate coardele deodată lovindu-să, o răzsunare oarecare dau, însă vreo melodie tocmită și după pravilele muzicai alcătuită nicicum nu să aude (carea puterii audzului mai mult îngreșere aduce decât plăcere), așe ieste și voroava a mulți și tot deodată.

Într-acesta chip și șiganiile acestea într-atăta voie slobodă vâdzându-să, cu toatele socotiia că carea mai tare va putea striga, aceiia învățatură să va asculta. Ușiderea deosăbi ce ar fi fost destulă și încă de prisosală gâlceava pentru alegerea aceii pasiri dobitocite sau jiganiîi păsărite, încă mai mare era dihonii și zarva carea între dânsule să făcea, cine ar giudeca și cine s-ar giudeca, carea ar sfătui și carea s-ar sfătui (precum aieva ieste că unde lipsește începătura stăruițoare, toate mijloacile începăturii nestăruițoare să să facă). Ce, pentru ca într-un cuvânt să dzic, toate spre tulburare și neaședzare să întorsese, ase cât ce s-ar fi spre binele și folosul de obște nedejduit, spre răzsiipa și prăpădeniia tuturor să făcea.

Îmbe părțile amânduror monarhiilor într-acesta chip împărechindu-să și fără nici o ispravă din cuvinte deserte numai oproșcându-să și ce mai cu cuvintă de grăit și de făcut ar fi nedomirindu-să.

Partea 3

Totdeodatã și fãrã veste, în mijlocul teatrului, jiganiã carea Vidrã^[32] sã cheamã, cu mare obrãznicie sãri și într-acesta chip proimiul voroavei sale începui: „Destitã axiomã între cei fizicești filosofi iese cã cel de asemenea iubeste pre cel și de-asemenea (iubirea darã cãtrã cel și de-asemenea va sã arete ne iubirea cãtrã cel și nu de-asemenea). Uședãrã, pasirea zburãtoare oricãnd pricina pasirii și de-asemenea ar grãi, totdeauna mai cu priințã partea i-ar ținea decãt pravila dreptãții ar pofti. Ușiderea, oricãnd dobitoac pentru dobitoac în pricinã ar vorovi, mai cu iubirea firii l-ar ocroti decãt dreptatea giudecãții ar suferi. Și ase într-îmbe pãrțile mai mult fãțãrnicie decãt omenie, sau mai mult asuprealã decãt dreapta socotealã s-ar face. De unde urmadzã ca supt poala priinții sau a nepriinții pururea chipul adevãriniții ascuns și acoperit sã rãmãie (cã precum în teaca strãmbã sabia dreaptã, nici în teaca dreaptã sabia strãmbã a intra nu poate, ase unde iese luarea feții sau strãmurarea priinții, toatã nedejdeã giudecãții drepte afarã sã scoate). Pentru care lucru, eu, cu proasta mea socotealã, ase mai de folos a fi ași afla, ca gâlceava a atãtea guri în zãdar sã pãrasim și un chip ca acela sã gãsim, carile într-îmbe pãrțile a face sã nu aibã, pentru ca priința fireascã mai mult într-o parte sau într-altã parte sã nu-l nãstãvãscã, ce numai orice ar pofti dreapta socotealã, aceia sã dzicã, sã facã și cu giudecata sã alegã (cã dreptul giudecãtoriu întãi pre sine de drept, apoi pre altul de strãmb giudecã, și întãi ascunsul inimii sale de fãțãrnicie curãtește, apoi pre altul sau din nevoie îl izbãvește, sau dupã a lui vinã îl osindește).

Ușiderea ași sfãtui, ca ori în ce chip s-ar putea, cu un ceas mai înainte hotar și sãvãrșit gâlcevii aceștiã sã punem (cã gâlceava lungã atocma iese cu boala hronicã), ca nu cãndã mai îndelung scuturându-sã și cernându-sã voroava cãtrã acestea, încã mai multe shismate și erese sã sã scorneascã, pre carile sau prea cu mult greu, sau nicicum vreodatã a le potoli veți putea."

Acestea încã vorovind Vidra și încã bine sfãrșit cuvãntului sãu nepuind, preste a tuturor nedejdeã pasirea carea sã cheamã Bãtlan cu mare mânãie și probozalã a o țistui începui și groznice semne din ochi și din cap sã tacã îi fãcea, și cãtrã acestea o aporie ipoteticã dzicãnd, scorniã: „Tu, o, Vidro, di ai fi sau din pasirile zburãtoare, sau din dobitoacele pre uscat îmblãtoare, ar putea cineva dzice cã doarã a îmbe pãrților în ceva mai denainte știința ai fi avut. Darã acmu, jiganie în neam prepus, dintr-altã stihie și supt altã monarhie supusã fiind, cum socotești cã pentru lucrurile ție în rãdãcina lor necunoscute învățãtura cea mai bunã și sfatul cel mai ales a da vîi putea? Ce mai bine ar fi, precum mi sã pare, pentru lucrurile carile în înaintea mãrgãtoare simțirea nu le-ai avut a le ști și a le cunoaște, sã nu te fãlești (cã precum toatã știința din povãța simțirilor sã aflã, toatã lumea știe, cãci nu orbul, ce cel cu ochi giudecã de vãpsele, și cel cu urechi, iarã nu cel surd, alege frumsețea și dulcețã viersului). Nu nu tu odãnoarã prin fundul mării prinblãndu-te și spre vãnarea peștelui

șipurindu-te, eu din fața apei te oglindiiam? Ce poate fi că sau nechemată ai vinit la locul ce nu ți s-au cădzut, sau, de te-au chemat cineva prin greșala neștiinții aceasta s-au făcut. Căci Căinele Mării și Vidra cu jigăniile uscatului ce treabă sau ce amestec pot avea? Nu doară vîi să dzici că din fire așe iești tocmită, ca de pre uscat fiind, putere să aibi prin multă vreme în apă, fără a aierului trebuință a te zăbăvi să poți? Ce aceasta mai vartos împotriva ta face, căci au putea-va racul jiganie de pre uscat a să numi, căci cu dzilele prin otavă să paște și din aier vreo înădușală sau putregiune nu i să naște? De care lucru, precum mi să pare, negreșit socotesc că cum cu mare obrăznicie la adunare nechemată te-ai aflat, așe mai cu mare nerușinare, de nime neîntrebată, sfat, și acesta spurcat, ai dat (că pre cât ieste de folos la vremea de trebuință cuvântul cuvios, cu atâta ieste de imputicios cuvântul aceluia carile de nime neîntrebat tuturor dă sfat). În inima ta aceasta ascuns având ca cu o voroavă vicleană și cu un obraz ce nu știe a să rușina, doaă viclesuguri să poți așterne și cu doaă răutăți să te poți acoperi: Una, că chip după învățătura ta cercându-să, pre tine să te afle și apoi cu sfatul și alegerea a monarhii mari ca acestea, giudecătoare și alegătoare tuturor împotrivirilor lor puindu-te, lumea să dzică precum tu decât toate alalte mai cu minte și mai cu socoteală să fii. De ciia, tu, jiganie mijlocie și de neam cu prepus fiind, prostia în evghenie să ți să întoarcă (căci toată evgheniia la muritori în lauda numelui videm că să stăruiește). A doa, că macară cum mai mult dobitoacelor în patru picioare asămănându-te (precum singură tu cu al tău cuvânt te-ai legat) (căci la cel cunoscătoriu mai tare să ține și ieste legătura hiresului cuvânt decât frenghiia întreită de la altul înfășurată), mai mult în cumpăna dobitoacelor greuimea dreptății să pleci, și după fățarniciia priinții, iară nu după pofta dreptății, giudecata să abați.

Însă eu, o pasire și de neam și de minte proastă fiind (căci nici în carne vreo dulceată, nici în pene vreo frumșetă port), mai mult a grăi nici pociu, nici mi să cade, fără numai ce și cât într-adevăr am înțeles și am știut, aceia din prostia inimii am grăit. Dară giudecata fie a înțelepților.

Toate gloatele de cu socoteală cuvintele a prostului Bâtlan nu numai cât să mirară, ce încă și foarte plăcându-le, cu mari laude le lăudară, căci nu puțin prepus în inimile tuturor intra pentru a Vidrei fără veste voroavă, nepoftită învățatură și necesută sfătuitură. Si așe, îndată despre partea pasirilor, într-o inimă și într-o gură, cu toatele alegere făcură că precum Vidra nicicum în ceata zburătoarelor nu să poate numi, așe și din monarhiia dobitoacelor trebuie a lipsi. La care sentenție mai multă sfadă și voroavă strânciunată s-ar fi scornit și mai multă ocară s-ar fi lucrat de n-ar fi fost Brebul ^[40] lucrul cu un ceas mai înainte spre descoperirea adevărului apucat.

A Brebului dară voroavă într-acesta chip fu: „Vidra odânăoară din neamul nostru și era și să ținea și cu noi de-a valoma și hrana și traiul îi era (precum și fața și floarea părului o vădește, macar că statul trupului de moșicie i s-au

Partea 3

schimosit și s-au logosit). Pre carea noi vădzind-o că cu vremea mărimea sufletului carea la noi ieste, precum toată lumea știe că partea trupului cea roditoare, carea în cevaș macarã betejindu-sã, de grabnicã moarte aducãtoare ieste, pentru a vieții sprijenealã a o rumpe și de la noi a o lepãda, nici ne îndoim, nici ne ferim. Aceasta darã a sufletului vitejie, precum am dzis, vădzind că la dânsa din dzi în dzi scade, apoi și alte lucruri de viclesuguri, îngãimele de amãgele și fapte pline de rãutate, precum sint sicofandiile, clevețele, minciunile, câtrã carile și furtușagul adãogea și lucruri de ocarã și blãstãmãtești, iarã nu de numele neamului nostru vrednice făcea, macar că și de multe ori am certat-o și am dojenit-o, ce în zãdar (cã precum ieste suflarea la cãrbunele acoperit, așe ieste certarea la inima într-ascuns datã rãutãții). Pentru care pricinã, din tabla neamului și a rudeniã noastre de tot am ras-o și așesi de tot din hotarele noastre am izgonit-o (cãci mai mult folos aduce publicã din sine un chip rãu a izgoni decãt dzece bune în sine a priimi, cã precum aluatul mic într-o covatã mare toatã frãmântãtura dospește, așe un om rãu într-o publicã pre toți cu rãutatea lui amestecã și-i tulburã). Dupã aceia ea în ceata altor jiganiã a sã da, sau temãndu-sã sau rușinãndu-sã, sau poate fi și de trufie inflãndusã (cãci mândriia, de tot oarbã fiind, precum peste cei mari, așe și peste cei mici dã), de lãcașul stãtãtoriu de pre uscat s-au pãrãsit și prin adãncurile apelor orbãcãind, cu píticea foamea a-și potoli și ca valurile ce în spinare poartã, cea mai multã viațã tulburatã și neaședzatã a-și petrece ș-au ales (cã cine neamului sãu ieste urãcios cum poate fi streinilor drãgãstos? Și a cãruia rãutãți pãmãntul sãu a le suferi n-au putut, cel strein cum le va putea rãbda?). Pre carea, de atãta vreme în perire și rãtãcire știind-o, iatã acmu între gloate amestecatã o vedem.

Povestea Vidrii, noi, Brebii, din moșii, strãmoșii noștri, așe am apucat-o, așe o mãrturisim și așe o întãrim. Darã voia fie a celor mai mari."

Cu toții priimirã marturiia Brebului și cu toții într-un șfat aleasãrã ca Vidra dintr-amãndoaã monarhiile afarã sã sã goneascã și nici într-un neam de a lor sã nu sã mai numascã (cã precum celui bun toți streinii rude, tot bãtrãnul pãrinte, tot vãrstnicul frate și tot locul moșie, așe celui rãu toate rudele streine și toatã moșia nemernicie îi ieste) și cum mai curãnd dintre adunãri sã lipsascã, dzisãrã, ca nu cumva între dãnșii mai multã zãbavã făcãnd, mai pre urmã și aceasta vreo pricinã mai spre mare vrajbã între monarhiã sã sã scorneascã.

Vidra, sau pentru viclesugul ei sau pentru veche pizma altora (cã pizma veche ieste ca cariul în inima copaciului), sau la vremea rea pentru bunã sfãtuirea ce dedese (cã, precum sã dzice, toate vremea sa au și, fãrã vreme, și pâinea face greutate stomahului, carea cea mai de treabã și mai de aproape hranã-i ieste), sau ori în ce chip ar fi fost, acmu vădzindu-sã osinditã și dintre toate cetele cu mare ocarã și dosadã izgonitã, așiderea pentru binele ce sfãtuisã, precum cu rãu i sã plãtește simțind, mîntea de i-au fost rea, încã mai rea a fi socoti,

iară de i-au fost bună, spre rea socoteală o întoarsă (că nemulțemita pentru mari slujbe și de binefaceri din nedejde în nenedejde îl bagă, nenedejdea în nebunie îl împinge, și așa, din slugă credincioasă nepriietin de cap îl face), carea într-acesta chip voroava întoarsă: „De vreme ce pre mine din ceata celor cu patru picioare mă lepădați — că în partea zburătoarelor sau să fiu, sau să fiu fost nici chipul, nici firea mă arată — iată că urmadză ca în monarhia celor de apă să mă dau. ^[41]

Fie dară și așa (Că limba gloatelor ieste vrajea bodzilor, și mai lesne ar fi cuiwa apa curătoare a popri decât limbilor multe a stapâni). Și iată că dintr-adunările voastre, vrând-nevrând, îm caută a lipsi. Însă oarce, ce rădăcina adevărului atinge, a grai nu voi părăsi. Bâtlanul, pasire de apă sau pește de aier fiind, căci și în fundurile apelor prin multă vreme și prin aier nu mai puțin decât alalte pasiri mare slobodzenie are, însă adevărul ce ieste să dzic: adevărat pasire ieste, macară că carnea la gust îi ieste ca a delfinului și macară că precum prin aier cu slobodzenie poate zbura, ase și prin fundul apii să poate primbla. Însă de multe ori mi s-au tâmplat a-l videa în novoade ca pești încâlcit și de multe ori și înecați și de tot înădusiți din mreje îi scot, căci lăcomia astupându-i ochii, după pești fără sine alergând, în loc de vânat el să vâneadză. Care lucru din toată iposia peștelui îl scoate. Și macar că precum aievea ieste tuturor că el mie nepriietin de moarte mi s-au arătat, însă adevărul ce ieste a tăgădui nici poci, nici mi să cade (căci nu puțină vrednicie ieste și pentru nepriietin adevărul a mărturisi). De care lucru poci să dzic că el câte pentru mine au grăit și au mărturisit să fie și adevărate. Însă nu atâta de grea era pricina vinovății mele, ca cu izgnanie ca aceasta să fiu osândit, căci canon de obște ieste, carile dzice (pedepsitului nu trebuie a i să adaoge pedeapsa).

Căci destulă era nesuferita mea izgnanie și din rudele și moșile mele înstreinare, și ce ar fi mai mult trebuit pedeapsa încă mai înainte a urni, adecă precum din rudele dobitoace, ase și din streinele pasiri izgonit să fiu (ce precum să dzice cuvântul, că nevinovăția unuia oțapoc stă în ochiul altuia.). Ce la cuvântul ce vream să dzic să mă întorc.

Iată că cu pâra Bâtlanului și numai cu o mărturie a Brebului (și aceasta împotriva a legii tuturor legilor, cu o mărturie numai sentenția vinovatului cea de pedeapsă a să da), dintr-îmbe iz voadele m-ați lepădat. Dară ași pofti să știu cu ce privileghie puteți strica axioma vechilor filosofi și matematici, carii dzic (carile sint tot într-un chip cătră altul al trilea, tot într-un chip sint între sine)? (Căci Vidra ânu puținê nu puținê făclii topise asupra cărților filosofesti). Și de vreme ce eu, căci în prepusul dobitoacelor și a pasirilor am cădzut precum să fiu de apă, cu cât dară, rogu-vă, mai vrednic ieste să să numască pasire carile fără prepus dobitoc ieste și căci să să numasca dobitoc carile fără prepus pasire ieste? (Nici vă mierați de ale mele împleticite protases, căci simperazma va ieși arătătoarea adevărului). Și ase doaă fire într-un ipohimen

neputând sta, iată că fire ca aceasta, oricare ar fi, nici pasire, nici dobitoac ar fi, și căci acela mai mare dreptate înaintea nu a fețelor, ce a față-țării voastre ai afla? Și eu până într-atâta de la toți de la voi m-am așe de greu osândit?"

Le-a aceasta cu toții întâi să zâmbiră, apoi răsă, iară mai pre urmă cu chicote hohotiră, dzicând: „Vidra, cu neamul, și gândul și cuvântul ș-au pierdut! Că cine poate macar cu mîntea doacă firii într-un ipohimen cuprinde? Sau cine vreodată pasire dobitoacității sau dobitoac păsărit au vâdzut? Vidra dzisă. „Într-acesta chip și eu mai denainte pentru himera filosofilor nu săvârșeam a mă mira și peste putință a fi în fire, precum și voi acum, socotiam. Ce de vreme ce Brebul ș-au făcut pește, cu cât mai pre lesne va fi pasirea zburătoare a să face dobitoac ca cele în patru picioare îmblătoare.

Și încă mai aievea de viți vrea spre aceasta să vă pricepeți. Întâi a ști vi să cade că ce hotărâre are trigonul la mathematică, aceiași are silogismul la logică, a căroră hotărâre mai sus v-am pomenit.

Acum, dară, binisor socotiți că, de vreme ce eu am putere din fire dăruită, precum aerul a trage, așe a nu-l trage în voie să-mi fie, și pentru căci în doacă stihii pocii lăcu, dintr-aceleși mă izgoniți și altă pricină în mine, precum mi se pare, a afla nu puteți, fără numai căci din fire cu oarece mai mult decât alalte dobitoace sint dăruit, eu dară, căci așe pociu, în vinovăție ca aceasta am cădzut.

Dar încă cel ce nici într-o parte deplin și nici a unii firii, ceea ce i să cad hirishii nu va avea, oare de acela ce viți putea giudeca? Că, precum am dzis, simperasma trebuie să urmege protaselor.

Ca aceasta minune între voi, o, jiganiilor și pasirilor, ieste cămila ^[42] nepăsărită și pasirea necămită, căriia unii, alcătuindu-i numele, Struțocamilă ^[43] îi dzic. Aceasta precum hirishă Cămilă să nu fie penele o vâdesc, și iarăși hirishă pasire să nu fie nezburarea în aer o pârăște și vântul, carile nu o poate ridica. Că precum tuturor știut ieste că toată hotărârea pasirii ieste a fi dihanie cu pene, zburătoare și oătoare. Deci dihaniia ieste neamul, iară zburătoare deosăbirea, care deosăbire așeși de tot de la Struțocamilă lipsește. Aședară aievea fiind, au putea-va cineva cu mîntea întreagă a dzice să îndrăznească, precum toată hotărârea pasirii în Struțocamilă să cuprinde? Și așe urmădză că sau pre mine încă nu m-ați cunoscut, sau și pre aceasta dihanie precum și ce ieste să o cunoașteți. Și așe rădăcina adevărului întingând, sau arătați (că pizma veche vă împinge la lucruri noăa), sau mărturisiți că în capete de hârtie purtați crieri de aramă. Dară cel mai de pre urmă al meu cuvânt ieste că adunarea aceasta chedzi rai ș-au vrăjit, de vreme ce numele fiindu-i adunare, altora cu lucrul ieste strămutare și slava titului de monarhie, iară fapta îi ieste de tiranie ". Acestea Vidra cu lacrimi dzicând, după poruncă în izgnanie la marginile gârlelor ^[44] să dusă.

Cuprins

Proverbiul cititorului, sănătate	3
Într-o scrisoare către cititorii	5
Partea I	7
Partea a doua	39
Partea a treia	73
Partea a patra	103
Partea a cincea	123
Partea a șasea	139
Partea a șaptea	153
Partea a opta	175
Partea a noua	195
Partea a 10-a	207
Partea a 11-a	223
Partea a 12-a	235
Scara a numerelor și cuvintelor străine tâlcuitoare	244